

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını arz ederiz.

M. Nuri Bostancı
Amasya M. V.
Devlet Baharı

① Ayhan Sefer ÜSTÜN
Sakarya Milletvekili

x1. Pakdiz.
Nevzat PAKDİZ
Kahramanmaraş M. V.

M. Kerim YILDIZ
Ağrı M. V.

Ziher Özdemir
Bartın M. V.

Sitki Güvens
Kahramanmaraş M. V.

Ahmet Salih DAL
Kilis M. V.
11/11/11

Mehmet Metiner
Adıyaman M. V.

Cemal Yılmaz Demek
Samsun M. V.

İhsan Zencir
Ordu M. V.

Abdurrahim Akdağ
Mardin Milletvekili

Elker GÜZEL
Antara Milletvekili

Hamza DAĞ
İzmir M. V.

Bülent Turan
İST. M. V.

Ali Day

TBMM BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon	- Adalet - Anayasa			
Esas Komisyon	İnsan Haklarını İnceleme			
Tarih:	12 Mart 2015		E. No: 2/2745	
Ysm.Uzm.	Bşk.Yrd.	Başkan	Gn.Sek.Yrd.	Gn.Sek.
@	sl	ME	Ms.	Nm
TBMM BAŞKANI	M			

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİĞİ
11 Mart 2015
Numara:

T B M M KÜTÜPHANE VE ARŞİV HİZM. BAŞKANLIĞI
11 Mart 2015
No : 383329

GENEL GEREKÇE

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 5 Aralık 1990 tarihinde kabul edilerek 8 Aralık 1990 gün ve 20719 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanıp yürürlüğe giren, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu ile kurulmuştur. Komisyon kurulduğu tarih bakımından uluslararası açıdan bakıldığında insan hakları alanında özel olarak kurulmuş az sayıda insan hakları komisyonlarından biridir. Batıda ve diğer ülkelerde insan hakları komisyonlarının kuruluşu yeni tarihlere dayanmaktadır. Ulusal açıdan ise, Komisyon Türkiye’deki ilk insan hakları mekanizmasıdır. İnsan hakları ihlallerinin sıkça yaşandığı dönemlerde kurulan Komisyon, önemli görev ve yetkiler ile donatılarak uhdesindeki büyük misyonu yıllarca tek başına sürdürmüştür. Bu sorumluluk ile başta işkence ve kötü muamelenin kaldırılması olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine Komisyon önemli katkılar sağlamıştır.

Bugün Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Kamu Denetçiliği Kurumu, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru gibi insan hakları ihlallerini inceleme mekanizmaları kurularak Komisyon yegane insan hakları mekanizması olmaktan çıkmıştır. Hem ülkemizdeki insan hakları mekanizmalarının çoğalması hem de insan hakları uygulamalarının iyileşmesi karşısında Komisyonun görev ve yetkilerinin yeniden irdelenmesi ihtiyacı hâsıl olmuştur. Nitekim 1 Aralık 2011 tarihli ve 6253 sayılı Kanun ile Komisyona kanun tasarı ve tekliflerini görüşme görevi verilmiştir.

Bunun yanı sıra, Komisyonun insan hakları alanındaki denetim görevini daha etkin yerine getirebilmesi için bazı görevlerinin ve yetkilerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Teklif bu ihtiyaç doğrultusunda, Komisyonun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını kısmen yeniden düzenlemektedir.

Teklif ile, Komisyonun görevleri ile ilgili bazı anlam karmaşalıklarına son verilmekte, ayrıca Komisyonun etkinlikler düzenlemesini teşvik etmek için görevlerine yeni bir fıkra eklenmektedir. Komisyonun yetkileri bu teklif ile kısmen güçlendirilmektedir. Komisyonun hazırlayıp kabul ettiği raporların takibini sağlık bir şekilde yapması ve ilgili Kurumların bu konuda sorumlu davranmalarını sağlamak için, Kurumlara gönderilen raporlara yönelik bir değerlendirme süreci getirilmektedir. Uygulamada başkan, başkanvekilleri, sözcü ve katipten oluşan Başkanlık Divanı bu teklif ile yasaya konularak Komisyonun bazı konular için Başkanlık Divanını yetkilendirmesi amaçlanmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Madde ile Komisyona verilen yeni görev ve yetkiler çerçevesinde Kanunun amacı yeniden ve özlü olarak düzenlenmektedir.

MADDE 2- Madde ile Komisyon Başkanı, iki Başkanvekili, Sözcüsü ve Katibinden oluşan Başkanlık Divanı kurulmaktadır.

MADDE 3- Madde ile mevcut kanunun (b) ve (c) bentlerinde anlam karmaşasına yol açan “yasal düzenlemeler önermek” gibi ifadeler düzeltilmekte; Komisyonun çalışmalarında, Türkiye’nin insan hakları uygulamalarının ve mevzuatın sadece uluslararası anlaşmalara uygunluğunu değil bu anlaşmalar uyarınca kurulmuş olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (CPT) gibi organların tavsiye ve kararlarına uygunluğunu da göz önüne alması hususu düzenlenmektedir.

Madde ile ayrıca, Komisyonun kamuoyunu bilgilendirici faaliyetlerde bulunmasını teşvik etmek amacıyla bir fıkra eklenmektedir.

MADDE 4- Madde ile Komisyonun bilgi ve belge isteyeceği ve ilgililerini çağırabileceği kurum ve kuruluşlar güncel yönetim durumuna göre yeniden kaleme alınmakta, gerçek kişilerden de bilgi alınabilmesi hususu getirilmektedir.

Maddede yapılan değişikliklerle, kamu, özel kurum ve kuruluşlar ile gerçek kişilerin Komisyona bilgi, belge sunmaları ve ifade vermeleri bir zorunluluk olarak belirtilmekte; Komisyonun bu taleplerine haklı bir neden olmaksızın olumlu cevap vermeyenler hakkında cezai ve idari soruşturma açılması hususu düzenlenmektedir.

MADDE 5- Madde ile, öncelikle, Teklif’in 3 üncü maddesiyle oluşturulacak Başkanlık Divanına açık bir şekilde yetki devri düzenlemesi getirilmektedir. Uygulamada Başkan, Başkanvekilleri, Sözcü ve Katipten oluşan Başkanlık Divanına, Komisyonca kurulan alt komisyonların üyelerini değiştirme, yurt içi ve yurt dışında düzenlenen seminer, konferans gibi davetlere hangi üyelerin katılabileceğini tespit etme gibi yetkiler verilmekte, böylece pratik çözümler ile hızlı ve basit kararlar gerektiren konularda her defasında Komisyonun toplantı yaparak karar alma sürecinin tıkanması önlenmektedir.

İkinci olarak, öncelikle Komisyonca kabul edilen raporların kimlere nasıl dağıtılacağı yönündeki karmaşaya son verilmektedir. Mevcut düzenlemede raporların “Başkanlıkça” dağıtılacağı ifade edilmektedir. Bu hüküm bazı dönemler Komisyon Başkanlığınca, bazı dönemlerde ise Meclis Başkanlığınca raporların gönderileceği şeklinde yorumlanmıştır. Raporların ilgili yerlere Komisyon Başkanlığınca gönderilmesi düzenlenerek, bu konuda pratiklik sağlanacaktır.

Ayrıca Komisyonca hazırlanan raporların ilgili yerlere gönderilmesinden sonra, Komisyonun incelemelerde tespit ettiği konuların ve sunduğu önerilerin kamu ve özel kuruluşlarca dikkate alınmasını sağlamak amacıyla bir “takip süreci” düzenlenmektedir. Bu düzenleme ile kamuya ve özel kuruluşlara Komisyonun tespit ve önerileri çerçevesinde

yaptıkları ve yapacakları uygulama ve mevzuat değişikliklerini bildirme yükümlülüğü getirilmektedir.

MADDE 6- Madde ile Komisyona 1/12/2011 tarihli ve 6253 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu ile verilen kanun tasarı ve tekliflerini asli veya tali Komisyon olarak görüşme yönündeki görev çerçevesinde mevcut madde yeniden düzenlenmekte, ayrıca Komisyonun görevleri gereğince yerine getirmekte olduğu kendiliğinden inceleme yapma yetkisi Kanuna açıkça dercedilmektedir.

MADDE 7- Madde ile Komisyonun sıklıkla yanlış yazılan ve hatalı tercüme edilen adı, kamuoyunda genellikle ifade edildiği gibi kısa ve özlü olarak “İnsan Hakları Komisyonu” olarak değiştirilmekte, başka kanunlardaki atıflar da buna göre değiştirilmektedir.

MADDE 8- Yürürlük maddesidir.

MADDE 9- Yürütme maddesidir.

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU KANUNUNDA VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 5/12/1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun 1 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 1- Bu Kanunun amacı; insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar, incelemeler ve denetimler yapmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde İnsan Hakları Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.”

MADDE 2- 3686 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Komisyon, siyasi parti gruplarının yüzde oranlarına göre, bir başkan, iki başkanvekili, bir sözcü ve bir katipten oluşan bir Başkanlık Divanı seçer.”

MADDE 3- 3686 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (d) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve fıkraya aşağıdaki bent eklenmiştir.

“b) Anayasa ve diğer millî mevzuatın; Türkiye’nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası andlaşmalara ve bu andlaşmalar uyarınca kurulmuş insan hakları organlarının tavsiye ve kararlarına uyumunun sağlanmasına yönelik yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla önerilerde bulunmak,”

“d) Türkiye’nin insan hakları uygulamalarının; taraf olunan uluslararası andlaşmalar, bu andlaşmalar uyarınca kurulmuş insan hakları organlarının tavsiye ve kararları ile söz konusu anlaşmalarla uyumlu olan Anayasa ve diğer millî mevzuat hükümlerine uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, çalışmalar, araştırmalar ve denetimler yapmak, tespit ve önerilerde bulunmak,”

“h) İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda etkinlikler yapmak.”

MADDE 4- 3686 sayılı Kanunun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 5- İnsan Hakları Komisyonu, görevleri ile ilgili olarak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarından, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından, mahallî idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden, kamu iktisadi teşebbüslerinden, özel kuruluşlardan ve gerçek kişilerden her türlü bilgi ve belgeyi alma, buralarda inceleme ve denetimler yapma ve ilgilileri çağırıp bilgi alma yetkisine sahiptir.

Komisyonun birinci fıkra kapsamındaki talepleri gecikmeksizin yerine getirilir. Komisyonun bilgi, belge ve çağrı talebini haklı bir nedene dayanmaksızın yerine getirmeyenler hakkında Komisyon Başkanının talebi üzerine ilgili merci soruşturma açar.

Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgisine başvurabilir ve Ankara dışında da çalışabilir.”

MADDE 5- 3686 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş; maddenin mevcut dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye bu fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş, maddenin mevcut beşinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Komisyon, sınırlarını belli etmek kaydıyla Komisyon Başkanlık Divanına yetki devrinde bulunabilir.”

“Komisyon raporları, içerdiği tespit ve öneriler hakkında gereğinin yapılması için Başbakanlık, ilgili bakanlıklar ve diğer kurum ve kuruluşlara Komisyon Başkanlığınca gönderilir.”

“Rapordaki tespit ve öneriler hakkında Kurumlarca gecikmeksizin bir değerlendirme süreci başlatılır. Bu süreç sonunda Komisyonun tespit ve önerilerine ilişkin değerlendirme raporu, varsa yapılan veya yapılacak uygulama ve mevzuat değişiklikleri ile birlikte, en geç doksan gün içinde hazırlanarak Komisyona bildirilir. Bu raporun Komisyona bildirilmesinden sonra yapılan veya yapılması plan dâhiline alınan uygulama ve mevzuat değişiklikleri de ayrıca Komisyona bildirilir.”

“Komisyon, gerekli görmesi hâlinde, inceleme ve denetim konusunun sorumluları hakkında genel hükümlere göre soruşturma veya işlem yapılabilmesi için ilgili merciden talepte bulunabilir.”

MADDE 6- 3686 sayılı Kanunun 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“**MADDE 7 – İnsan Hakları Komisyonu,** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale olunan işleri ve Komisyona intikal eden başvuruları inceler. Komisyon görev alanına giren konularda kendiliğinden inceleme başlatabilir.

Komisyon, işleme alınan başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlem hakkında başvuru sahibine en geç altmış gün içinde bilgi verir.”

MADDE 7- (1) 3686 sayılı Kanunun adı “İnsan Hakları Komisyonu Kanunu” ve bu Kanunun;

a) 3 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda” ibaresi “İnsan Hakları Komisyonunda”,

b) 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun” ibaresi “İnsan Hakları Komisyonunun”,

c) 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu” ibaresi “İnsan Hakları Komisyonu”,

ç) 8 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun” ibaresi “İnsan Hakları Komisyonunun”,

şeklinde değiştirilmiştir.

(2) 14/6/2001 tarihli ve 4681 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına” ibaresi “Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu Başkanlığına” şeklinde değiştirilmiştir.

(3) 14/6/2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde yer alan “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu” ibaresi “İnsan Hakları Komisyonu” şeklinde değiştirilmiştir.

(4) 21/6/2012 tarihli ve 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanununun 14 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunu” ibaresi “İnsan Hakları Komisyonunu” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 8- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9- Bu Kanunun TBMM ile ilgili hükümlerini TBMM Başkanı, diğer hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.